

**GILBERT KEITH
CHESTERTON**

**MUŽ, KTORÝ BOL
ŠTVRTOK**

... ZLÝ SEN

metafyzický thriller

EUROPA

**GILBERT KEITH
CHESTERTON**

EUROPA

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Gilbert Keith Chesterton: Muž, ktorý bol Štvrtok; zlý sen

Preklad © Ester Demjanová 2020

Redakčná úprava a poznámky © Martin Plch 2020

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabeč 2020 **bee@honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2020

Ako devätnásty zväzok edície Liga výnimočných
vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2020

Prvé slovenské vydanie

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-85-0

**MUŽ, KTORÝ BOL
ŠTVRTOK**

... ZLÝ SEN

Edmundovi Clerihewovi Bentleymu¹

Zmrákalo sa v myšliach ľudí, vonku živly kvílili,
čierne mraky duše detské kedysi nám halili.
Veda hcela ničotu a umenie zas rozklad,
svet bol starý a koniec mal, no ako ty, ja bol som rád.
Jak vo fraške chromých nerestí dostavil sa pach,
vášeň smiechu zbavená, bez hanby zas strach.
V temnej noci svietil nám biely prameň Whistlerov²,
pávie perá zbabelosti osvetliť im mali nov.
Život bol len mŕtva mucha, smrť pichľavé bzučanie,
svet už vskutku starý bol, my dvaja však ešte nie.
Z malých hriechov veľké boli, prekrútené obludne,
za česť muži hanbili sa, my dvaja však vôbec nie.
Snáď sme boli slabí blázni, nie preto zlyhali sme však,
keď čierny Baal³ nebo zamkol, neslávili sme ho tak.
Nás i naše hrady z piesku čakal rýchly pád,
kopy vode priečili sme, more trpké prosili o rozvrat.
Cvendžali sme nemožní, my pochabí blázni,
to nie kostolné zvony zvonía, na šašovstvá sme tu my.
S napnutými vlajočkami našu pevnosť bránili sme,
zopár obrov mračná dvihlo, opustiť chceli tento svet.

-
- 1 Edmund Clerihew Bentley (1875 – 1956) – anglický prozaik a humorista, autor úspešných detektívnych románov. Dávny priateľ zo študentských čias Gilbert Keith Chesterton mu venoval svoj román *Muž, ktorý bol Štvrtok: Zlý sen* (*The Man who was Thursday: A Nightmare*, 1908).
 - 2 James McNeill Whistler (1834 – 1903) – jeden z najvýznamnejších amerických krajinárov a portrétistov 19. storočia. Preslávil sa obrazom *Aranžmán v čiernej a šedej: Portrét umelcovej matky* (1871), ktorý je známejší pod názvom *Whistlerova matka*.
 - 3 Baal – v okultných spisoch sa spomína ako jeden zo siedmich princov pekla a jeho meno je prevzaté z kanaánskeho božstva, o ktorom sa v hebrejskej Biblii píše ako o hlavnom bohu Fénicianov.

*Našu starú knihu zas našiel som, a hodinu cítim biť,
na Paumanoku⁴ v pachu rýb s tebou opäť chcel by som byť.
Umenie pre umenie tiež vyschnuté jak v lesnom ohni,
vo vetre sveta celého duneli stebiel milióny,
či rozumné a milé a náhle ako vtáči spev v daždi,
potešenie z bolesti a Tusitalaovej⁵ pravdy.
Chladné a čisté, náhle ako vtáči spev šerom,
jak tma s dňom, Dunedin⁶ šepká si so Samoou.
Mladi sme však boli, zreli sme jak Boh ich trpké kúzla láme,
Boh aj dobrá Republika v zbroji sadli na kone.*

*Videli sme Mesto duší⁷, keď základy úľavou sa mu triasli,
požehnaní sú tí, čo nevideli, no v slepote vieru našli.
Toto je príbeh starých strachov aj vyludnených pekiel,
a len ty, ty jediný pochopíš, o čom to celé skutočne je.
O desivých bohoch hanby, čo však padnú napokon,
o diabloch, čo nám hviezdy skryli, podľahli však výstrelom.
Pochyby je ľahké riešiť, príťažké nechať ich v nás,
len ty jediný ma chápeš, kto iný, ak nie len ty zas.
Pochyby, čo nám noc ukradli, slová prúdom chceli von,
keď nad ulicami ráno svitlo, aj v hlavách nám brieždilo.
Pri pokoji Božom, tebe už dnes môžem tie pravdy povedať,
že keď usadiš sa, silný si, a aj zostarnúť môžeš rád.
Našli sme to bežné v nás, manželstvo i vieru napokon.
Bez obáv tieto riadky písať môžem,
a ty bez obáv ponoriť sa môžeš do mojich slov.*

Gilbert Keith Chesterton

-
- 4 Paumanok – pôvodný indiánsky názov pre Long Island v New Yorku. *Začínať s Paumanokom (Starting With Paumanok)* je rozsiahly a vplyvný poetický manifest amerického básnika Walta Whitmana (1819 – 1892) zo slávnej zbierky *Listy trávy (Leaves of Grass, 1855)*. Po prvý raz bol publikovaný vo vydání z roku 1860.
 - 5 Tusitala – označenie pre rod skákajúceho pavúka na ostrovoch Samoa. Tento výraz znamená aj „muž píšuci príbehy“ a domorodci tak nazvali autora *Ostrova pokladov (Treasure Island, 1883)* Roberta Louisa Stevensona (1850 – 1894), ktorý sa na zvyšok života usadil na Samoe.
 - 6 Dunedin – komunita pôvodných obyvateľov Samoy.
 - 7 Mesto duší (City of Mansoul) – odkaz na mesto ovládnuté diablom z alegorického kresťanského románu *Svätá vojna (Holy War, 1682)* anglického spisovateľa a kazateľa Johna Bunyana (1628 – 1688)

Kapitola prvá Dvaja básnici v Šafranovom parku

Štvrť na predmestí Londýna menom Šafranový park ležala na západnej strane britskej metropoly a v západe slnka sa červnela a nejasne rozprestierala ako mrak súmraku. Bola skrz-na-skrz tehlová, mala fantastickú panorámu a rôznorodý pôdorys. Očividne bola výplodom špekulantského mozgu, o ktorý sa kedysi len zľahka obtrelo umenie. Tunajšia architektúra totiž prechádzala od alžbetínskej po stuartovskú a jej staviteľ zjavne nadobudol pocit, že ide o zameniteľné pojmy. Štvrť sčasti oprávnene nazývali umeleckou oázou, hoci tu nikdy žiadnym konkrétnym spôsobom nijaké umenie nevzniklo. Samol'úbosť, s akou sa chcela nechať vnímať ako umelecké centrum, nebola síce celkom oprávnená, no nepopierateľne išlo o príjemný priestor. Cudzinec sa pri prvom pohľade na malebné červené domčeky nemohol ubrániť myšlienke na čudných ľuď, ktorí do takých obydlí patrili. Ba dokonca ani po stretnutí s miestnymi obyvateľmi nemusel ostať sklamaný. Išlo o miesto nielen príjemné, no priam dokonalé, ak ho človek nevnímal ako podvod, ale skôr ako sen. Ak aj jeho obyvatelia neboli „umelcami“, celok jednako umelecký bol. Napríklad ten mladý muž s dlhými gaštanovohnedými vlasmi a drzým výrazom tváre, ten azda nebol skutočným básnikom, no dozaista zosobňoval poéziu. Ten starý gentleman s bujnou bielou bradou v nesúrodnom bledom klobúku, ten veľavážený táraj, nebol ozajstný filozof, no celkom určite v druhých filozofické otázky vyvolával. Ten vedec s holou hlavou tvaru vajca a odhaleným krkom, ktorý pripomínal vtáka, nemal na prisvojené vedecké maniere ani najmenšie právo. V oblasti biológie nikdy nič neobjavil, no mohol vari vypátrať osobitnejšieho tvora ako seba samého? Preto a práve preto bol umelecký dojem z tejto štvrte oprávnený, bolo k nej však treba pristupovať nie ako k umeleckému stredisku, skôr ako ku krehkému, no celistvému umeleckému dielu. Človek pri vstupe do jej sociálneho prostredia nadobudol pocit, že sa práve ocitol v humoristickej knihe.

Prítlačlivá neskutočnosť, ktorou to miesto pôsobilo, bola ešte výraznejšia za súmraku, keď pôsobivé strechy černeli vo večernej žiare a celá tá bláznivá osada vyčnievala z okolia ako oblak plaviaci sa po oblohe. Tento dojem naberal na intenzite najmä počas častých podvečerných miestnych osláv, kedy ľudia vysvietili záhradky a veľké lampióny žiarili na nízkych stromčekoch ako gigantické krikľavé ovocie. Najväčšmi to celé bolo badateľné jedného večera, na ktorý si miestni dodnes matne spomínajú. Jeho hrdinom sa stal básnik s červenými vlasmi. Vonkoncom však nešlo o jedinú príležitosť, ktorej bol stredobodom. Neraz mohli ľudia prechádzajúci okolo jeho malej čiernej záhradky začuť, ako svojim vysokým hlasom autoritatívne poučuje hŕstku mužov i žien. Práve prístup tunajších žien bol v týchto prípadoch jedným z paradoxov tohto miesta. Väčšinu z nich bolo možné zaradiť do skupiny zľahka emancipovaných, vykazovali teda isté známky protestu proti mužskej nadradenosti. A predsa, práve od týchto moderných osôb nežného pohlavia sa mužom dostávalo tej nezvyčajnej pocty, ktorú by im žiadna obyčajná žena nedopriala; ony ich totiž pozorne a so záujmom počúvali. A pán Lucian Gregory, ryšavý básnik, bol naozaj (aspoň v istom zmysle slova) mužom, ktorý stál za vypočutie; keď už pre nič iné, tak sa človek na konci jeho prejavu prinajmenšom dobre zasmial. Staré známe táraniny o bezpráví umenia a umení bezprávia hlásal s istou opovážlivou sviežosťou, ktorá jeho poslucháčom prinášala aspoň chvíľkové pobavenie. Do istej miery mu v tom pomáhala i pútavá neobyčajnosť vzhľadu, ktorú využíval v maximálnej možnej miere. Jeho tmavočervené vlasy s cestičkou uprostred boli doslova ženské a zľahka sa mu kučeravili ako panne na preraffaelistickom obraze. Z tohto takmer svätého oválu však vykúkala tvár prekvapivo ostrá a brutálna a brada, ktorá akoby všetkým pohrdala s typickou aroganciou rodáka z Eastendu. Táto kombinácia dokázala neurotické obyvateľstvo dráždiť i ohromovať. Pôsobil ako zosobnenie rúhania, ako spojenie anjela a opice.

Ak by už nebolo iného dôvodu pamätať si na ten zvláštny večer, určite naňho miestni nezabudnú kvôli onomu zvláštnemu západu slnka. Vyzeral ako koniec sveta. Celé nebo akoby bolo pokryté celkom jasným a priam hmatateľným perím. Dalo by sa povedať, že obloha bola plná páperia, ktoré sa ľudom takmer obtieralo o tváre. Na väčšej časti nebeskej kupoly boli tieto pierka sivé, so zvláštnymi prelivmi od fialkastej a fialovej cez neprirodenú ružovú až po svetlú zelenú, no smerom na západ sa úkaz stával priam neopísateľným. Bol priezračný a rozohnený a jeho posledné ohnivočervené oblaky zakrývali slnko, naznačujúc, že pohľad naň nie je určený smrteľníkom. Všetko sa to odohrávalo tesne nad zemou a možno práve preto pôsobil ten jav neobyčajne záhadne. I samotné *empyreum* bolo tajomstvom. Vyjadrovalo tú ohromujúcu drobnosť, ktorá je podstatou lokálpatriotizmu. Samotné nebo sa oproti nemu zdalo úplne malicherné.

Spomenul som, že sú obyvatelia štvrte, ktorí na ten večer budú pamätať len kvôli tej skľučujúcej oblohe. No niektorí si ho pripomenú aj kvôli tomu, že sa vtedy po prvý raz objavil druhý básnik Šafranového parku. Červenovlasý revolucionár tam dlho panoval bez soka a jeho neohrozená vláda sa skončila práve počas toho zvláštného súmraku. Nový básnik, ktorý sa predstavil ako Gabriel Syme, bol smrteľník s jemným výrazom, zastrešenou kozou briadkou a svetlými vlasmi. V ľuďoch však vzbudzoval pocit, že nie je až taký pokorný, ako vyzerá. Svoj nástup na scénu zahájil tým, že sa zásadne odlíšil od uznávaného básnika Gregoryho v tom, čo je samotnou podstatou poézie. Tvrdil, že on (Syme) je básnikom zákona, básnikom poriadku, ba dokonca sa dušoval, že je básnikom úctyhodnosti. A tak naňho všetci obyvatelia Šafranového parku hľadeli, akoby práve spadol z tej neveriteľnej oblohy.

Bol to práve pán Lucian Gregory, básnik-anarchista, ktorý tieto dve udalosti prepojil.

„Je nepochybne možné,“ začal svojím nástojčivým lyrickým spôsobom, „že súmravný podvečer plný surových farieb predstavuje dokonalú kulisu pre príchod nového a významného

básnika. Vy sám sa označujete za básnika zákona, no ja vyhlasujem, že sám sebe protirečíte. Akurát sa čudujem, že vo chvíli vášho príchodu nebolo na nebi vidno nijaké kométy a nenastalo žiadne zemetrasenie.“

Muž s miernymi modrými očami a plavou kozou briadkou ustál toto burácanie s istou dávkou poddajnej vážnosti. Tretia zo zúčastnených, Gregoryho sestra Rosamond, ktorá mala vlasy rovnako červené ako jej brat, no pod nimi oveľa milšiu tvár, sa zasmiala so zmesou obdivu a nesúhlasu, akú často vykazovala k rodinnému orákulu.

Gregory pokračoval svojím osvedčeným rečníckym štýlom:

„Umelec a anarchista sú jedno a to isté,“ riekol. „Tie slová môžete zameniť v hocakom kontexte. Anarchista je umelcom. Muž s bombou je umelcom, pretože uprednostňuje jeden explozívny okamih pred všetkým ostatným. Vidí, o čo hodnotnejší je jediný výbuch oslepujúceho svetla, osamelé zadunenie dokonalého hromu, ako len bežné telá hŕstky beztvarých strážcov zákona. Umelec nedbá o vlády, porušuje všetky konvencie. Básnik sa vyžíva iba v zmätku. Ak by to tak nebolo, potom by najpoetickejšou vecou na svete bola železnica.“

„A veruže aj je,“ odvetil pán Syme.

„Nezmysel!“ namietol Gregory, ktorý ku každému zdanlivému paradoxu pristupoval s veľkou dávkou racionality. „Prečo sú potom všetci tí úradníci a robotníci vo vlakoch takí smutní a unavení, tak nesmierne smutní a unavení? Prezradím vám to. Dobre totiž vedia, že vlaky chodia podľa cestovného poriadku. Zároveň nepochybujú, že nech už si kúpili lístok kamkoľvek, na to miesto sa napokon aj dostanú. Je to preto, že po stanici Sloane Square bude s istotou nasledovať Victoria. Nič iné len stanica Victoria. Ach, v akom by len boli vytržení! Oči by im svietili ako hviezdy a ich duše by velebili návrat do Raja, ak by sa ďalšou zastávkou odrazu stala Baker Street!“

„To vy ste nepoetický,“ vyhlásil básnik Syme. „Ak je vaše tvrdenie o úradníkoch pravdivé, potom môžu byť len takí prozaickí ako vaša poézia. Urobiť veci presne tak, ako majú byť,

je nezvyčajné a zvláštne, naopak strašné a bežné je vykonať presný opak. Považujeme za epické, ak muž šípom zasiahne vtáka v diaľke. Nie je však zároveň rovnako epické, ak ktosi v motorovom vozni dorazí do vzdialenej stanice? Chaos je nudný, pretože chaos vo vlaku vás môže naozaj zaviesť kamkoľvek – na Baker Street aj do Bagdadu. No človek je kúzelníkom a celé jeho čaro spočíva v tom, že ak sa rozhodne ísť na stanicu Victoria, tak tam – čuduj sa svete! – aj dorazí. Nechajte si svoje knihy obyčajnej prózy i poézie a mne dovoľte, aby som čítal cestovné poriadky so slzami pýchy. Vezmite si svojho Byrona, ktorý oslavuje ľudské prehry, a dajte mi cestovný poriadok, ktorý oslavuje ľudské víťazstvá. Hovorím vám, potrebujem cestovný poriadok!“

„Vy sa kamsi zberáte?“ opýtal sa Gregory sarkasticky.

„Opakujem vám,“ pokračoval Syme zapálene, „že s každým príchodom vlaku do stanice cítim, ako sa predral zástupom neprajníkov a človek zvíťazil nad chaosom. Vy pohrdáte skutočnosťou, že po odchode zo Sloane Square nevyhnutne dorazím na stanicu Victoria. Ja však tvrdím, že by som miesto toho mohol urobiť tisíc iných vecí a kedykoľvek sa mi čosi také skutočne podarí, ovládne ma pocit, akoby som len o vlásek unikol. A keď počujem, ako sprievodca kričí ‚Victoria‘, nejde o bežné slovo bez významu. Pre mňa tým ohlasuje triumf. Slovo ‚Victoria‘ totiž vskutku znamená víťazstvo.“

Gregory zavrtil ťažkou červenou hlavou a smutne sa usmial.

„Ale ešte aj potom,“ vyhlásil pomaly, „sa my, básnici, musíme opýtať: ‚A čo je tá *Victoria* teraz, keď ste na ňu konečne prišli?‘ Považujete ju vari za Nový Jeruzalem? My však dobre vieme, že Nový Jeruzalem sa na ňu môže nanajvýš len podobáť. Áno, básnik bude nespokojný aj v samotnom nebi. Básnik sa vždy bude búriť.“

„A sme doma,“ riekol Syme popudlivo, „čo už je len poetického na vzbure? To rovno môžete povedať, že morská choroba je poetická, lebo aj ona je určitou formou vzbury. Vzдор a nevoľnosť môžu byť za istých zúfalých okolností prospešné,

no nech na mieste skameniem, ak by som ich mal považovať za poetické. Revolta je dokonale odporná. V skutočnosti je to len obyčajné zvracanie.“

Dievča sa pri nepríjemnom výraze myklo, no priveľmi rozohrozený Syme si ju nevšímal.

„Keď veci fungujú správne,“ vyhrkol, „to je poézia! Naše trávenie pracuje s posvätnou a tichou pravidelnosťou a je teda základom všetkej poézie. Áno, tou najpoetickejšou vecou – oveľa poetickejšou než kvety či hviezdy – tou najpoetickejšou vecou na svete je, keď nemáme žiadne zažívacie ťažkosti.“

„Tie vaše príklady,“ skonštatoval Gregory pohrdavo, „sú vskutku...“

„No dovoľte,“ namietol Syme zamračené. „Očividne sa prestávate ovládať.“

Gregorymu sa po prvý raz objavil na čele červený flák.

„Neočakávate hádam,“ povedal, „že z tohto trávniku začnem revolúciu?“

Syme sa mu pozrel priamo do očí a sladko sa usmial.

„To veru nie,“ odvetil, „no zastávam názor, že ak to so svojím anarchizmom myslíte vážne, presne to by ste mali urobiť.“

Gregoryho veľké býčie oči náhle prudko zažmurkali, akoby sa zmenil na rozzúreného leva a dokonca aj jeho červená hriva sa mierne naježila.

„Vy si teda nemyslíte,“ riekol hrozivým tónom, „že to s anarchizmom myslím vážne?“

„Prosím?“ opýtal sa Syme opatrne.

„Podľa vás to so svojím anarchizmom nemyslím vážne?“ zopakoval Gregory a ruky zaťal v päst’.

„Upokojte sa, drahý priateľ,“ ukončil Syme debatu a voľným krokom sa pobral preč.

S prekvapením no i zvláštnym zadost’učením zistil, že Rosamond Gregoryová kráča vedľa neho.

„Pán Syme,“ oslovila ho, „myslia ľudia, ktorí uvažujú ako vy alebo môj brat, svoje slová úprimne? Ste naozaj presvedčený o tom, čo ste práve povedali?“

Básnik sa usmial

„A vy?“ opýtal sa.

„Čo tým myslíte?“ spýtala sa dievčina s vážnym výrazom v tvári.

„Moja drahá slečna Gregoryová,“ riekol Syme nežne, „existuje mnoho druhov úprimnosti a neúprimnosti. Keď sa poďakujete niekomu, kto vám podal soľ, myslíte to vari vážne? Nie. Ak poviete, že zem je guľatá, myslíte to vážne? Nie. Je to síce pravda, no nemyslíte to vážne. Nuž, ľudia ako váš brat občas natrafia na čosi, čo myslia skutočne vážne. Môže však ísť len o polopravdu, štvrťpravdu, desatinopravdu – a potom hovoria viac, ako majú skutočne na mysli, už len preto, že im tá myšlienka práve napadla.“

Hľadela naňho spod zachmúreného obočia. Tvár mala vážnu a otvorenú, no dopadol na ňu tieň tej iracionálnej zodpovednosti, ktorý drieme v každej ľahkovážnej žene – materský cit starý ako ľudstvo samo.

„Je potom naozaj anarchista?“ opýtala sa.

„Iba v danom zmysle, o ktorom hovorím,“ odvetil Syme, „respektíve v danom nezmysle.“

Zvraštila čelo a odrazu vyhlásila:

„Nikdy by však nepoužil... Bomby či podobné veci!“

Syme sa schuti rozosmial a ten smiech akoby bol na jeho malú a do istej miery švihácku postavu priveľký.

„Preboha, to nie!“ odvetil. „Niečo také absurdné by mu dozaista ani nenapadlo.“

Básnikove slová ju zjavne potešili a kútiky jej úst sa nadvihli do úsmevu. Opäť si uvedomila, že pochabý Gregory je aj vďaka nej v bezpečí.

Syme s ňou prešiel k lavičke v rohu záhrady a naďalej zo seba chrlil košaté názory. Ten úprimný chlapík bol totiž aj napriek povrchným zvyklostiam a povýšeneckým spôsobom vo svojej podstate veľmi skromný. A práve takí muži zvyknú nadmieru rozprávať – namyslení sa priveľmi kontrolujú. Úctyhodnosť obhajoval prudko a prehnane. Rozohnil sa pri chvále poriadku a primeranosti. Po celý ten čas sa okolo neho

vznášala vôňa orgovánu. Z akejsi vzdialenej ulice začul veľmi slabo hrať verklík a jemu sa zezdalo, že jeho hrdinské slová sa pohupujú v rytme melódie, ktorá ani nepochádza z tohto sveta.

Dobrych pár minút rozprával a pritom hľadel na červené vlny a pobavenú tvár dievčaťa a potom – s pocitom akejsi zvláštnej hanby – sa postavil. S prekvapením však zistil, že záhrada je celkom prázdna. Všetci už medzičasom odišli, on sám len zamrmlal ospravedlnenie a náhlivo sa pobral. Po odchode mal v hlave nevysvetliteľný pocit, ako po niekoľkých pohároch šampanského. To dievča nezohralo v nasledujúcich udalostiach žiadnu úlohu. Až do konca tohto príbehu ju viac nevidel. A predsa sa vo všetkých jeho bláznivých dobrodružstvách zjavovala ako hudobný motív a nádhera jej prazvláštnych vlasov pretkávala tie tmavé a nezatahnuté tapisérie noci ako červená niť. Pretože to, čo nasledovalo, bolo také nepravdepodobné, že to pokojne mohol byť aj sen.

Keď Syme vyšiel na hviezdami ožiarenú ulicu, našiel ju zívajúcou prázdnotou. Potom si (trochu zvláštnym spôsobom) uvedomil, že to ticho bolo skôr živé ako mŕtve. Priamo pred bránou stála pouličná lampa, ktorej ligot pozlátil listy stromu ohnutého cez vysoký plot. Asi meter od kandelábra stála postava takmer taká meravá a nehybná ako lampa samotná. Mala vysoký klobúk, dlhý čierny redingot a jej tvár bola v náhlom tieni takmer rovnako tmavá. Len ofina ožiarená umelým svetlom a tiež čosi agresívne v jej postoji prezrádzali, že ide o básnika Gregoryho. Pôsobil ako maskovaný nájomný vrah, ktorý s dýkou v ruke čaká na svoju obeť.

Trocha neisto Symovi pokynul a ten mu pozdrav pomerne formálne oplatil.

„Čakám tu na vás,“ povedal Gregory. „Mohli by sme sa chvíľu pohovárať?“

„Samozrejme. O čom?“ opýtal sa Syme s predstieraným začudovaním.

Gregory ukázal svojou vychádzkovou palicou na kandeláber a potom na strom. „O tomto a o tomto,“ vykrikoval,

„o poriadku a anarchii. Tu je ten váš milovaný poriadok, tenká železná lampa, škaredá a prázdna, a tam je anarchia, bohatá, živá, množiac sa. Tam je anarchia, úžasná, zelená a zlatá.“

„Sú rovnaké,“ riekol Syme tpezlivo, „len momentálne pozorujete strom v žiare lampy. Ste však presvedčený, že by ste mohli vidieť aj lampu vo svetle stromu.“ Odmlčal sa a potom dodal: „No zaujímalo by ma, či ste tu potme postávali len preto, aby sme mohli pokračovať v rozhovore.“

„Nie,“ vyhrkol Gregory hlasom, ktorý zvonil po celej ulici, „nečakám tu, aby sme sa vrátili k našej debate, ale chcem ju navždy ukončiť.“

Opäť sa rozhostilo ticho. Syme síce jeho slovám vonkoncom nerozumel, no s napätím očakával, akú závažnú informáciu sa dozvie. Gregory začal pokojným tónom a na tvári sa mu rozhostil priam omračujúci úsmev.

„Pán Syme,“ vyhlásil, „dnes večer ste vykonali niečo vskutku nevídané. Urobili ste čosi, čo doteraz nedokázal žiaden zo ženy zrodený muž.“

„Naozaj?“

„Teraz si však matne spomínam,“ pokračoval Gregory zahĺbene, „že sa to raz komusi predsa len podarilo. Bol to kaptán temžského parníka (ak ma pamäť neklame) v Southende. Podráždili ste ma.“

„To mi je nesmierne ľúto,“ odvetil Syme vážne.

„Obávam sa, že moja zlosť a vaša urážka sú príliš šokujúce, aby sa na ne len tak zabudlo. Nepomôže ospravedlnenie a dokonca ani súboj,“ dodal Gregory pokojným hlasom. „Keby som vás zabil, nič by sa tým neurovnilo. Jestvuje iba jediný spôsob, ktorý tú urážku vymaže, a ten si teraz vyberám. Riskujúc svoj život i česť sa vám pokúsim dokázať, že v tom, čo ste povedali, sa mýlite.“

„V čom konkrétne?“

„Vyhlásili ste, že to s anarchizmom nemyslím vážne.“

„Existujú rôzne stupne vážnosti,“ riekol Syme. „Nikdy som nepochyboval o vašej úprimnosti v tom zmysle, že o svojich tvrdeniach ste skutočne presvedčený. Zjavne sa naozaj

domnievate, že paradox môže ľuďom ukázať zabudnutú pravdu.“

Gregory naňho meravo hľadel s bolesťou v očiach.

„A v žiadnom inom zmysle slova,“ opýtal sa, „ma vážne neberiete? Predpokladáte, že som len naničhodný táraj, ktorému sa občas podarí vyriešiť náhodnú pravdu. V hlbšom, smrteľnejšom zmysle sa nenazdávate, že svoje slová myslím vážne.“

Syme prudko udrel vychádzkovou palicou do pouličnej dlažby.

„Vážne!“ vykrikol. „Pre boha živého! Je azda táto ulica vážna? Sú tie lampy vážne? Je všetko naokolo vážne? Príde-me sem, trocha drístame a možno sa nám občas podarí vysloviť aj nejakú zmysluplnú myšlienku, no človek, ktorý si vo svojom vnútri neponechá niečo, čo by bolo vážnejšie než to, čo vyriekne nahlas, podľa mňa za veľa nestojí. Sú aj vážnejšie témy ako náboženstvo či pijatika.“

„V poriadku,“ povedal Gregory a jeho tvár potemnela, „mali by ste teda spoznať aj čosi vážnejšie než len pijatiku alebo náboženstvo.“

Syme trpezlivo stál a so svojou zvyčajnou miernosťou mlčky počkal, kým sa Gregory opäť rozhovorie.

„Pred chvíľou ste spomenuli náboženstvo, takže ste zrejme veriaci.“

„Ach, áno“ riekol Syme so žiarivým úsmevom. „V tejto oblasti sme všetci katolíci.“

„Môžem vás teda požiadať, aby ste prisahali na akýchkoľvek bohov či svätcov, ktorých vyznávate, že nikdy žiadnemu smrteľníkovi, a tobôž nie polícii, nevyzradíte, čo vám teraz poviem? Zložíte takú prísahu? Ak na seba vezmete toto strašné zapretie a budete súhlasiť so zaťažením svojej duše sľubom, ktorý by ste nikdy dávať nemali a vedomosťami, o ktorých by sa vám ani snívať nemalo, viem vám za to sľúbiť...“

„Čo mi za to viete sľúbiť?“ opýtal sa Syme netrpezlivo, keď sa Gregory odmlčal.

„Viem vám za to sľúbiť, že zažijete veľmi zábavný večer.“

Syme si odrazu sňal klobúk.

„Vaša ponuka,“ začal, „sa mi javí priveľmi hlúpa na to, aby som ju odmietol. Tvrдите, že básnik je za každých okolností anarchistom. Nesúhlasím, no môžem aspoň dúfať, že sa za každých okolností chová férovo. Dovoľte mi teda, aby som ako kresťan tu a teraz odprisahal a ako dobrý človek i kolega prisľúbil, že nič z toho, čo mi poviete, nech už to bude čokoľvek, neprezradím polícii. A teraz, pre všetko na svete, mi konečne povedzte, o čo ide.“

„Myslím,“ riekol Gregory s pokojnou ľahkosťou, „že si najprv privoláme odvoz.“

Dvakrát dlho zapískal a po ceste pridrnčala drožka. Oba ja v tichosti nastúpili a Gregory kočišovi cez okienko nahlásil adresu pokútneho hostinca na chiswickej strane nábrežia. Drožka s dvojicou sa s rachotom rozbehla a dvaja poeti opustili úhľadnú štvrť.

Kapitola druhá

Tajomstvo Gabriela Syma

Drožka zastala pred nezvyčajne pochmúrnou a ufúľanou krčmou, do ktorej Gregory rýchlo uviedol svojho spoločníka. Posadili sa k malému, tmavému výčapu za špinavý masívny stôl s jedinou drevenou nohou. Miestnosť bola taká malá a potemnená, že z privolanej obsluhy nebolo vidno viac ako len nejasný a mátožný náznak čohosi veľkého a bradatého.

„Dáte si niečo malé na večeru?“ opýtal sa Gregory slušne. „Husiaci paštétu tu nemajú bohvieakú, no odporúčam vám zverinu.“

Syme tú poznámku odignoroval, pretože ju považoval za žart. Rozhodol sa preto reagovať rovnako humorným spôsobom a s dlhoročne trénovanou ľahostajnosťou nadhodil:

„Neodmietol by som homára v majonéze.“

Na jeho neopísateľné prekvapenie zarastený muž bez závähania odvetil: „Samozrejme, pane!“ a pobral sa po jedlo.

„Čo budete piť?“ pokračoval Gregory bezstarostným a uvoľneným tónom. „Ja si dám len *creme de menthe*⁸, už som totiž večeral. Na kvalitu tunajšieho šampanského sa však môžete spoľahnúť. Dovolíte, aby som vám pre začiatok objednal aspoň pol fľaše *Pommery*?“

„Ďakujem,“ riekol Syme a snažil sa ovládať. „Ste nesmierne láskavý.“

Jeho ďalšie, mierne zmätené pokusy o konverzáciu, prerušil ako blesk z jasného neba príchod homára. Syme ho ochutnal a bol skutočne nesmierne lahodný. Potom sa náhlivo, priam pažravo pustil do jedla.

„Ospravedlňte ma, ak sa tomu oddávam príliš okato,“ povedal Gregorymu s úsmevom. „Nemám však často šťastie na sny, ako je tento. Ešte sa nestalo, aby ma nočná mora priviedla k homárovi. Zvyčajne to býva naopak“

8 (fran.) mäťový krém

„Nespíte, o tom vás môžem uistiť,“ riekol Gregory. „Naopak, ste na dosah tomu najozajstnejšiemu a najstrhujúcejšiemu okamihu svojej existencie. Á, už sa nesie šampanské! Priznávam, že medzi službami tohto hotela a jeho skromným zovňajškom je istý nepomer. To však len vypovedá o našej nenáročnosti. Sme najskromnejší z ľudí, akí kedy na zemi žili.“

„A kto vlastne ste?“ opýtal sa Syme, keď dopíjal prvý pohár šampanského.

„Je to pomerne jednoduché,“ odvetil Gregory. „Sme vážni anarchisti, v ktorých vy neveríte.“

„Aha,“ skonštatoval Syme krátko. „Vyznáte sa teda aj v alkohole?“

„Ó áno, my všetko berieme nesmierne vážne,“ usmial sa Gregory a po krátkej odmlke dodal:

„O chvíľu sa náš stôl začne trochu točiť dookola, no nepripisujte tento jav alkoholu. Nechcem, aby ste si krivdili.“

„Nuž, ak nie som opitý, potom som sa musel zbláznit,“ skonštatoval Syme s dokonalým pokojom. „Nech je tak či onak, verím, že sa v oboch prípadoch zvládnem správať ako gentleman. Mohol by som si zapáliť?“

„Samozrejme,“ pritakal Gregory a vytiahol humidor. „Vyskúšajte jednu z mojich.“

Syme prijal ponúkanú cigaru, jej špičku odrezal vreckovým nožikom, ktorý vytiahol z vrečka vesty, vložil si ju do úst, pomaly zapálil a vzápätí vypustil dlhý oblak dymu. Za rozvahu, s akou vykonával tieto rituály, by si zaslúžil obdiv, keďže tesne predtým, než s nimi začal, sa stôl začal otáčať, sprvu pomaly, potom rýchlo, ako pri nejakej bláznivej špiritistickej seanse.

„Nevšímajte si to,“ upokojoval ho Gregory, „je tam taká malá skrutka.“

„Inak to ani nemôže byť,“ povedal Syme pokojne, „obyčajná skrutka. Aké jednoduché!“

Po týchto slovách sa dym z jeho cigary, ktorý sa po miestnosti vznášal v hadích záhyboch, vzniesol priamo nahor, akoby vzišiel z továrenského komína a tí dvaja sa prepadli pod dlážku, ani čo by ich prehltila samotná zem. Ohromným tunelom to